

Art. 170. [Oddalenie wniosku]

§ 1. Oddala się wniosek dowodowy, jeżeli:

- 1) przeprowadzenie dowodu jest niedopuszczalne,
- 2) okoliczność, która ma być udowodniona, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy albo jest już udowodniona zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy,
- 3) dowód jest nieprzydatny do stwierdzenia danej okoliczności,
- 4) dowodu nie da się przeprowadzić,
- 5) wniosek dowodowy w sposób oczywisty zmierza do przedłużenia postępowania.*

§ 2. Nie można oddalić wniosku dowodowego na tej podstawie, że dotychczasowe dowody wykazały przeciwieństwo tego, co wnioskodawca zamierza udowodnić.

§ 3. Oddalenie wniosku dowodowego następuje w formie postanowienia.

§ 4. Oddalenie wniosku dowodowego nie stoi na przeszkodzie późniejszemu dopuszczeniu dowodu, chociażby nie ujawniły się nowe okoliczności.

* Art. 170 § 1 pkt 5 dodany ustawą z dnia 10.01.2003 r. (Dz.U. Nr 17, póź. 155), która wchodzi w życie 1.07.2003 r.

- 1 1. Komentowany artykuł w sposób taksatywny określa **podstawy oddalenia wniosku dowodowego**. Katalog przyczyn oddalenia wniosków dowodowych zawarty w art. 170 jest zamknięty i nie może ulec rozszerzeniu ze względu na fakt, że spowodowałoby to ograniczenie materiału dowodowego, a tym samym naruszenie zasady prawdy materialnej. Stąd też wniosek dowodowy nie można oddalić tylko z tego powodu, że został zgłoszony w postępowaniu odwoławczym (zob. wyr. SN z 27.4.2005 r., IV KK 118/05, niepubl., wyr. SN z 15.2.2005 r., III KK 166/04, niepubl., wyr. SN z 9.11.2004 r., IV KK 221/04, niepubl.). W orzecznictwie podkreśla się, że przepis art. 170 § 1 KPK wskazuje w sposób wyczerpujący podstawy oddalenia wniosku dowodowego, co oznacza, że tylko w przypadku zaistnienia przynajmniej jednej z okoliczności wymienionych w tym przepisie dopuszczalne jest oddalenie wniosku dowodowego (wyr. SN z 17.10.2002 r., IV KK 237/02, niepubl.; zob. także post. SN z 8.2.2006 r., III KK 370/04, niepubl.). Ponadto oddalenie wniosku dowodowego możliwe jest także na podstawie art. 193 § 1 i art. 201, gdy chodzi o dowód z opinii biegłych (wyr. SN z 11.12.2002 r., II KKN 186/01, niepubl.).
- 2 2. Możliwość składania wniosków dowodowych przez oskarżonego bądź jego obrońcę ma również odniesienie do zasady prawa do obrony (zob. wyr. SN z 15.1.2008 r., III KK 383/07, OSProk. i Pr. 2008, Nr 6, poz. 15). Jak zaznaczył SN prawo do domagania się przeprowadzenia dowodów mających wspierać wersję prezentowaną w wyjaśnieniach oskarżonego należy do jego podstawowych uprawnień związanych z realizacją prawa do obrony, zaś wszelkie ograniczenia w tym zakresie, w tym również te, na które pozwala ustawa, muszą być interpretowane w sposób ścisły (wyr. SN z 9.12.2002 r., IV KKN 111/00, niepubl.; wyr. SN z 22.2.2002 r., V KKN 43/00, niepubl.; wyr. SA w Krakowie z 14.10.1999 r., II AKa 112/99, KZS 1999, Nr 11, poz. 29; w tym duchu również wyr. SN z 15.1.2008 r., III KK 383/07). Stąd też oddalenie wniosku dowodowego zmierzającego do stwierdzenia określonej w nim okoliczności, której sąd nie uznał za udowodnioną zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy, w sytuacji gdy nie ma zakazu lub niemożliwości przeprowadzenia dowodu, względnie brak jest podstaw do uznania jego nieprzydatności do stwierdzenia określonej okoliczności, stanowi obrazę przepisu art. 170 § 1, skutkującą z reguły uchyleniem wyroku (wyr. SN z 15.4.1981 r., IV KR 60/81, OSNPG 1981, Nr 11, poz. 120).
- 3 3. Na podstawie przepisu komentowanego artykułu sąd dokonuje wstępnej oceny dowodu, ale nie jest to ocena dowodów zmierzająca do ustalenia faktów sprawy, tylko poprzedzająca przeprowadzenie dowodu. Sąd w ramach tzw. **apriorycznej oceny** sprawdza dopuszczalność dowodu oraz jego przydatność dla okoliczności stanowiącej tezę dowodową (*Waltoś*, Proces, s. 263; *Marszał*, Proces, s. 67). W judykaturze podkreśla się, że podjęcie decyzji dotyczącej wniosku dowodowego wymaga oceny nie tylko formalnej dopuszczalności wnioskowanego dowodu, ale także faktycznej możliwości jego przeprowadzenia (wyr. SN z 26.9.2000 r., V KKN 196/98, niepubl.).
- 4 4. Niedopuszczalne jest przeprowadzenie dowodu, jeżeli zakazują tego przepisy ustawy ze względu na tezę bądź źródło dowodowe. Nie mogą zatem stanowić dowodu zakazy dowodowe. W piśmiennictwie można się spotkać z różnymi podziałami zakazów dowodowych. **Zakazy dowodowe** dzieli się na zakazy zupełne oraz zakazy niezupełne, bezwzględne i względne (*Grzegorzczak, Tyłman*, Polskie postępowanie, s. 454—470). Wyróżnia się także zakazy dowodowe podmiotowe, przedmiotowe oraz co do metody. Wśród zakazów przedmiotowych wyodrębnia się zakazy całkowite i częściowe. Częściowe zaś dzieli się na nieusuwalne i usuwalne (*C. Kulesza*, [w:] *Kruszyński*, Wykład, s. 258-260). Zakazy dowodowe **bezwzględne** dotyczą tych dowodów, których nie można przeprowadzić, a więc zakazu przesłuchania obrońcy lub adwokata działającego na podstawie art. 245 § 1, co do faktów, o których dowiedział się udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę duchownego co do faktów, o których dowiedział się przy spowiedzi (art. 178). Ponadto do grupy tej należy zakaz odczytywania zeznań osoby, która skorzystała z prawa do odmowy złożenia zeznań albo została zwolniona z zeznań na podstawie art. 186 § 1. Nie wolno dowodzić także przebiegu narady i głosowania nad orzeczeniem (art. 108 § 1), jak również niemożliwe jest dowodzenie określonego prawa bądź stosunku prawnego wbrew prawomocnemu rozstrzygnięciu innego sądu kształtującego to prawo lub stosunek prawny, chyba że zostanie ono uchylone (art. 8 § 2).
- 5 5. **Względne** zakazy dowodowe dotyczą sytuacji, w których dowód może być przeprowadzony, ale przedtem muszą być spełnione odpowiednie warunki. Do tej grupy zalicza się tajemnicę państwową (art. 179), służbową (180 § 1), zawodową lub związaną z pełnieniem funkcji (art. 180).

6. 6. Niedopuszczalne będzie także przyjęcie wniosku dowodowego, gdy metoda przeprowadzenia dowodu zawarta we wniosku jest niezgodna z prawem, np. oskarżyciel posiłkowy wnosi o przesłuchanie świadka podczas hipnozy (na temat zakazów dowodowych zob. szerzej *Z. Kwiatkowski*, Zakazy).
7. 7. Innym zagadnieniem jest kwestia dopuszczalności przeprowadzenia przez prokuraturę dodatkowych czynności dowodowych np. przesłuchania świadka, w sytuacji gdy zostało wcześniej wydane postanowienie o zamknięciu śledztwa i wniesiono akt oskarżenia do sądu. Słusznie przyjęto, że czynność taka jest niedopuszczalna, a protokół przesłuchania świadka może być jedynie traktowany jako swoiste skonkretyzowanie tezy dowodowej, co do której powinien być przesłuchany świadek (post. SA w Katowicach z 7.11.2001 r., II AKz 886/01, OSA 2002, Nr 6, poz. 46).
8. 8. Kolejną przyczyną oddalenia wniosku dowodowego jest fakt, że okoliczność, która ma być udowodniona, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy albo jest już udowodniona zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy. W judykaturze trafnie zauważa się, że znaczenie okoliczności w sprawie zawnioskowanego dowodu można stwierdzić dopiero po jego przeprowadzeniu (wyr. SN z 12.5.1999 r., II KKN 205/97, OSProk. i Pr. 2000, Nr 2, s. 18). Dlatego też zaleca się dokonywanie odmowy „z dużą ostrożnością” (por. wyr. SN z 5.3.1979 r., II KR 30/79, OSNPG 1979, Nr 8-9, poz. 119 z akceptacją *M. Cieślaka*, *Z. Dody*, Przegląd, Pal. 1980, Nr 11-12, Nr 86).
9. 9. Ponadto przyczyna niedopuszczenia dowodu powinna mieć miejsce tylko wówczas, gdy jest oczywiste, że okoliczność, która ma być udowodniona, nie ma i mieć nie może żadnego wpływu na treść rozstrzygnięcia, zaś uzasadnienie postanowienia w tym przedmiocie musi być szczególnie precyzyjne (wyr. SN z 27.1.1999 r., IV KKN 178/96, OSProk. i Pr. 1999, Nr 9, s. 13).
10. 10. Niemniej jednak w przypadku zaistnienia tej podstawy oddaliłB wniosku konieczne jest dokonanie oceny wartości dowodu jeszcze przed jego przeprowadzeniem. Wstępna ocena wartości dowodu polega na konfrontacji tezy dowodowej z ustaleniami faktycznymi, których bezpośrednio dotyczy lub które mogą ulec weryfikacji albo zmianie wyniku przeprowadzenia dowodu. Na przykład oddalenie wniosku na tej podstawie jest możliwe wówczas, gdy teza dowodowa wskazuje, że chodzi o okoliczność całkowicie uboczną, niepozostającą w żadnym związku z inkryminowanym zdarzeniem (wyr. SA w Gdańsku z 22.5.2002 r., II AKa 132/02, KZS 2002, Nr 10, poz. 94; wyr. SN z 20.2.2002 r., V KKN 566/99, niepubl.).
11. 11. Wyrażenie, że „okoliczność jest już udowodniona zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy” oznacza, iż przeprowadzone wcześniej dowody potwierdziły jej istnienie lub nie (wyr. SN z 8.11.1974 r., V KR 295/74, OSNKW 1975, Nr 1, poz. 9 z uwagami *M. Cieślaka*, *Z. Dody*, Przegląd, Pal. 1976, Nr 2, s. 46). Nie ma ona jednak charakteru prejudycjalnego dla oceny dowodów zmierzającej do ustalenia faktów sprawy. Jeżeli zaś w dalszym toku rozprawy okaże się, że owa ocena była przedwczesna, należy dopuścić oddalony wniosek (*M. Błoński*, Wniosek, s. 80). Jeżeli sąd oddalił wniosek dowodowy ze względu na to, że wcześniej teza wniosku dowodowego została udowodniona przez inne dowody, a w późniejszym etapie postępowania - przy ocenie dowodów sąd dokonał odmiennych ustaleń, to jak słusznie podnosi się w literaturze przedmiotu, powinien on z urzędu dopuścić oddalony wcześniej wniosek dowodowy (*M. Cieślak*, *Z. Doda*, Przegląd, Pal. 1980, Nr 11-12, s. 47).
12. 12. Nadal w pełni trafny i aktualny jest pogląd SN, że przepisy KPK, a w szczególności art. 170 nie uzasadniają oddalenia wniosku dowodowego strony, domagającej się powołania nowych świadków, na tej tylko podstawie, że dotychczas przesłuchani świadkowie jako „obiektywni i bezstronni” przedstawili już przestępne zachowanie się sprawcy. Oddalając taki wniosek, a zwłaszcza tak uzasadniając swoją decyzję, sąd już przed wyrokowaniem daje wyraz swojemu przekonaniu co do winy oskarżonego. Takie postępowanie sądu stanowi obrazę przepisów prawa procesowego, mogącą mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, ocena bowiem, czy dany świadek jest wiarygodny może być zawarta jedynie w wyroku, a nie w postanowieniu incydentalnym (wyr. SN z 18.12.1975 r., Rw 680/75, OSNKW 1976, Nr 4-5, poz. 69 z glosą *J. Nelkena*, NP 1976, Nr 11, s. 1619 oraz uwagami *A. Kafarskiego*, Przegląd, NP 1978, Nr 2, s. 276 oraz *M. Cieślaka* i *Z. Dody*, Przegląd, Pal. 1976, Nr 12, s. 51).
13. 13. **Dowód jest nieprzydatny** do stwierdzenia danej okoliczności, jeżeli nie można udowodnić za jego pomocą tezy postawionej we wniosku dowodowym. Organ procesowy dochodzi tutaj do konkluzji, iż nie sposób za pomocą tego dowodu udowodnić tego, czego oczekuje wnioskodawca (*K. Zgrzyzek*, Oddalenie, s. 169 i n.).
14. 14. W judykaturze słusznie zaznacza się, że jeśli za nieprzydatny uznaje się dowód mający wykazać tzw. alibi oskarżonego, to takie stanowisko dyskwalifikuje decyzję tegoż sądu, ze skutkiem w postępowaniu kasacyjnym, bowiem zaniechanie przeprowadzenia dopuszczalnego i dającego się przeprowadzić dowodu zmierzającego do wykazania istotnej okoliczności stanowi rażące naruszenie prawa procesowego, mogące mieć wpływ na treść orzeczenia w rozumieniu art. 523 § 1 (wyr. SN z 3.4.2003 r., III KKN 142/01, niepubl.; zob. także wyr. SN z 4.2.2003 r., V KK 88/02, niepubl.).
15. 15. Podstawą postanowienia o oddaleniu wniosku dowodowego nie może być nieprzydatność, która wynika ze zbyt mało precyzyjnie oznaczonej tezy dowodowej. W orzecznictwie wyrażono pogląd, że skoro oddalenie wniosku dowodowego może nastąpić jedynie w warunkach hipotezy oznaczonej w art. 170 § 1, to każde wykroczenie poza to umocowanie narusza prawo do obrony, gwarantowane w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP i art. 6 KPK. Przykładem tego jest oddalenie wniosku dowodowego z powodu mało precyzyjnej tezy dowodowej. Dlatego też sąd w przypadku zaistnienia nieprecyzyjnej tezy dowodowej powinien starać się o jej uściślenie, a nie wydawać postanowienie o oddaleniu wniosku dowodowego, bowiem oddalenie wniosku oznacza aprioryczne uznanie, że wszelkie informacje dowodowe zawarte w tezie nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia (wyr. SA w Krakowie z 28.10.1999 r., II AKa 160/99, KZS 1999, Nr 11, poz. 30).
16. 16. Oddalenie wniosku dowodowego z powodu **niemożności jego przeprowadzenia** zachodzi wtedy, gdy nie można w sposób faktyczny zapoznać się ze środkiem dowodowym, np. świadek zmarł jeszcze przed złożeniem zeznań. Nie jest natomiast wystarczającym uzasadnieniem „niemożności” oddalenie dowodu z zeznań świadka, który wyjechał za

granicę przed próbą ustalenia jego adresu, bowiem podstawą z § 1 pkt 4 komentowanego artykułu nie mogą być trudności w przeprowadzeniu dowodu (zob. wyr. SN z 9.1.2008 r., III KK 337/07, niepubl.). Jednakże w orzecznictwie przyjęto, że jeśli świadek wyjechał poza granice Polski, a jego adres nie jest znany, to można odmówić jego konfrontacji z innymi świadkami, ze względu na niemożność przeprowadzenia dowodu (wyr. SA w Krakowie z 22.9.1994 r., II AKR 160/94, KZS 1994, Nr 10, poz. 21).

- 17 17. Niedopuszczalne jest oddalenie wniosku dowodowego wyłącznie na tej podstawie, że dotychczasowe dowody wykazały przeciwieństwo tego, co wnioskodawca zamierza udowodnić (wyr. SN z 14.1.2000 r., V KKN 527/99, niepubl.). Trafnie podkreśla się w orzecznictwie, że w sytuacji gdy zeznania świadka miałyby być jedynym wnioskowanym przez oskarżonego dowodem zmierzającym do podważenia wiarygodności dowodów go obciążających, obowiązkiem sądu jest wnikliwe i rzetelne rozważenie potrzeby przesłuchania świadka, z zachowaniem pełnego poszanowania prawa do obrony i wywołania u oskarżonego poczucia sprawiedliwego procesu (wyr. SN z 22.2.2002 r., V KKN 43/00, niepubl., zob. także wyr. SN z 8.1.2004 r., II KK 206/03, niepubl.).
- 18 18. Przesłanką oddalenia wniosku dowodowego, która pojawiła się w wyniku nowelizacji KPK z 10.1.2003 r. jest to, że wniosek dowodowy w sposób oczywisty zmierza do **przedłużenia postępowania**. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że organ procesowy w takim przypadku musi dokonać wyprzedzającej, apriorycznej oceny wniosku dowodowego pod kątem tego, czy jeżeli zostanie on uwzględniony, to realizacja wniosku spowoduje przedłużenie postępowania czy nie (*K. Zgrzyzek*, Oddalenie, s. 175; zob. wyr. SN z 20.10.2004 r., IV KK 230/04, niepubl.). Ponadto należy pamiętać, że każdy wniosek dowodowy de facto przedłuża rozprawę, podobnie jak przeprowadzenie każdego dodatkowego dowodu przedłuża postępowanie karne. Stąd też późne wystąpienie strony z inicjatywą dowodową może, ale nie musi świadczyć o zaistnieniu przesłanki z art. 170 § 1 pkt 5 (wyr. SN z 9.10.2008 r., V KK 135/08, niepubl.; post. SN z 14.3.2007 r., IV KK 481/06, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 624).
- 19 19. Ustawodawca nakazuje, aby decyzja o oddaleniu wniosku dowodowego zapadała w formie postanowienia, jeżeli sąd nie dostosuje się do tego wymogu, czyli nie wyda **postanowienia** o oddaleniu wniosków dowodowych i nie przeprowadzi żądanych dowodów, to - jak trafnie stwierdza SN - narusza on prawo procesowe w postaci art. 170 § 3 KPK (wyr. SN z 26.6.2003 r., III KK 65/02, niepubl.). Postanowienie o oddaleniu wniosku dowodowego musi być obligatoryjnie uzasadnione (zob. także wyr. SN z 9.2.2006 r., III KK 1/05, niepubl.; także wyr. SN z 24.5.2005 r., III KK 48/05, niepubl.). Nie stanowi uzasadnienia postanowienia o oddaleniu wniosku dowodowego powtórzenie słów ustawy np. „nie ma on znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (wyr. SN z 21.11.2007 r., V KK 222/07, niepubl.). Na postanowienie o oddaleniu wniosku dowodowego **nie przysługuje zażalenie**, ale naruszenie art. 170 można podnosić w środku odwoławczym (zob. szerzej *D. Tarnowska*, Wymagania, s. 7 i n.).
- 20 20. Dopuszczenie wniosku dowodowego nie wymaga formy postanowienia, gdyż o przychylnym rozstrzygnięciu o wniosku dowodowym decyduje na rozprawie przewodniczący składu orzekającego, a tym samym jako organ jednoosobowy wydaje zarządzenie w tym przedmiocie. Wyjątkiem od tego jest wydanie postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego. Postanowienia także wymaga uwzględnienie wniosku dowodowego, jeśli strona przeciwna nie wyraża zgody na dopuszczenie danego dowodu (*Hofmański* i in., Komentarz, t.I, s. 758-759). Dopuszczony dowód można pominąć. Słusznie zauważa się w orzecznictwie, że nie zachodzi obraz art. 170 § 1 KPK, gdy sąd pomija dowód dawniej dopuszczony, jeśli dowodu nie da się przeprowadzić (wyr. SA w Krakowie z 21.6.2000 r., II AKa 97/00, KZS 2000, Nr 7-8, poz. 48).
- 21 21. Trzeba podkreślić, że reguły zawartych w art. 170 nie stosuje się do dowodów z opinii biegłego. Judykatura prezentuje w tej kwestii w miarę jednolitą linię orzeczniczą przyjmując, że problematyka związana z powoływaniem biegłych itp. w sposób całościowy uregulowana jest w art. 201 KPK, a nie w art. 170 KPK (post. SN z 19.3.2002 r., V KKN 150/00, niepubl.; post. SN z 22.8.2002 r., IV KKN 37/99, niepubl.; wyr. SA w Krakowie z 24.5.2001 r., II AKa 58/01, KZS 2001, Nr 7-8, poz. 49; wyr. SA w Krakowie z 4.3.1999 r., II AKa 29/99, KZS 1999, Nr 3, poz. 20; odmiennie wyr. SN z 7.12.2001 r., III KKN 147/00, niepubl. z głosem krytyczną *L. K. Paprzyckiego*, Pal. 2002, Nr 7-8, s. 216). Niemniej jednak, w orzecznictwie pojawił się pogląd, zgodnie z którym w sytuacji rozpoznawania pierwszego w sprawie wniosku o powołanie ekspertów, których dotąd nie powołano albo wniosku o powołanie biegłego odnośnie do zupełnie innego przedmiotu opinii niż ten, którego dotyczy złożona już ekspertyza, ma zastosowanie przepis art. 170 § 1 (wyr. SA w Białymstoku z 25.9.2008 r., II AKa 119/08, OSAB 2008, Nr 2-3, poz. 52).
- 22 22. Oddalony wniosek dowodowy można dopuścić w dalszej części postępowania, nawet jeśli nie pojawiły się nowe okoliczności (tak również *R. A. Stefański*, [w:] *Bratoszewski* i in., Komentarz, s. 456). Wynika to z tego, że postanowienie o oddaleniu wniosku dowodowego nie nabiera walorów prawomocności materialnej. Nadużyciem uprawnień wynikających z komentowanego artykułu będzie także bezzasadne uwzględnienie wniosku dowodowego (por. wyr. SA we Wrocławiu z 16.2.2006 r., II AKa 347/05, niepubl.).

Art. 167. [Inicjatywa dowodowa]

Dowody przeprowadza się na wniosek stron, podmiotu określonego w art. 416 albo z urzędu.

- 1 1. Komentowany przepis wskazuje na dwa rodzaje przeprowadzania dowodów: **na wniosek oraz z urzędu**.
- 2 2. Proces karny nie przewiduje tzw. formalnej teorii dowodów, a więc przedmiotem dowodu mogą być wszystkie okoliczności mające znaczenie rozstrzygnięcia sprawy (*R. Kmieciak*, Dowód, s. 174), które mają doprowadzić do zrealizowania zasady prawdy materialnej, zgodnie z którą orzeczenie ma być oparte na rzeczywistych ustaleniach faktycznych (zob. także wyr. SN z 28.10.2004 r., III KK 51/04, OSNKW 2005, Nr 1, poz. 4).
- 3 3. Ważne jest, aby materiał dowodowy był gromadzony i wykorzystywany w sposób zgodny z regułami tzw. prawa dowodowego, czyli zgodnie z przepisami przewidzianymi przez ustawę. W związku z powyższym SN trafnie zauważył, że przepisy rozdziału 26 KPK, odnoszące się do kontroli i utrwalania rozmów przy użyciu środków technicznych, nie dotyczą prywatnego gromadzenia w ten sposób dowodów (wyr. SN z 10.5.2002 r., WA 22/02, OSNKW 2002, Nr 9-10, poz. 77 z głosem aprobującą *S. Hoca*, PS 2003, Nr 6, s. 161 oraz *A. Bojańczyka*, Pal. 2003, Nr 7-8, s. 245).
- 4 4. Zasadą jest, że w postępowaniu przygotowawczym dowody przeprowadza się najczęściej z urzędu, natomiast w postępowaniu sądowym inicjatywa dowodowa należy do strony. Oprócz stron prawo do składania wniosków dowodowych przysługuje podmiotowi określonemu w art. 416 oraz – jak słusznie podnosi się w doktrynie – wyjątkowo inicjatywa dowodowa przysługuje biegłym - art. 202 § 2 oraz art. 203 § 1 (*Grzegorzczak, Tylman*, Polskie postępowanie, s. 471).
- 5 5. Składanie przez strony wniosków dowodowych nie zwalnia sądu od obowiązku przeprowadzenia dowodu z urzędu. Trafnie SN podkreślił, że organ procesowy jest zobowiązany przeprowadzić dowód z urzędu, gdy taka potrzeba wynika z okoliczności sprawy (wyr. SN z 12.9.2002 r. IV KK 285/02, niepubl.). Ponadto na sądzie (dotyczy to także sądu odwoławczego) ciąży obowiązek dążenia z urzędu do wszechstronnego wyjaśnienia wszystkich okoliczności sprawy. Niepodjęcie inicjatywy w tym kierunku w konkretnej sprawie może być uznane za naruszenie art. 167, a tym samym może mieć wpływ na treść orzeczenia (wyr. SN z 26.8.2003 r. V KK 382/02, niepubl., wyr. SA w Krakowie z 12.4.2006 r. II AKa 47/06 KZS 2006, Nr 4, poz. 35). Podobnie w wyr. SN z 10.7.2008 r. (II KK 33/08, niepubl.) zostało podkreślone, iż bierność stron nie zwalnia sądów z odpowiedniej inicjatywy dowodowej. Perspektywa niesprawiedliwości orzeczenia rodzi *in concreto* obowiązek uruchomienia inicjatywy dowodowej sądu.
- 6 6. Ze względu na ograniczenie zasady prawdy materialnej, nie można podzielić stanowiska wyrażonego w orzecznictwie, że **inicjatywa dowodowa sądu** powinna być możliwie rzadko stosowana i tylko w tych sytuacjach, gdy bierność strony grozi wydaniem orzeczenia niesprawiedliwego, ponieważ przekroczenie tych granic mogłoby zagrażać bezstronności sędziów bądź odczuwaniu jej braku przez strony, jak również prowadziłoby do potencjalnego zagrożenia dochodzenia przez strony ich racji (post. SA w Krakowie z 2.2.1995 r., II AKz 430/94, KZS 1995, Nr 2, poz. 46). Sąd ma obowiązek dochodzenia prawdy obiektywnej (art. 4 KPK), także w sytuacji, gdy strony nie wnioskują przeprowadzenia nowych dowodów. Trzeba podkreślić, że dokonuje tego tylko wtedy, jeżeli oceniający dotychczas ustalony materiał dowodowy uzna, że jest on niepełny, niekompletny i należy go dla całkowitego wyjaśnienia sprawy o te dowody uzupełnić (post. SN z 11.3.2003 r., III KKN 94/01, niepubl. z głosem krytyczną *R. A. Stefańskiego*, WPP 2003, Nr 3, s. 134).
- 7 7. Jednakże w sytuacji, gdy zarzut rażącego naruszenia przez sąd prawa procesowego przez nieprzeprowadzenie z własnej inicjatywy pewnych dowodów stawia strona, która wniosków o przeprowadzenie tych dowodów sama nie zgłaszała - zarzut taki powinien być oceniany szczególnie wnikliwie i ostrożnie. W tym względzie należy brać pod uwagę to, że sąd ma prawo samodzielnie oceniać, czy dany dowód może przybliżyć wyjaśnienie rzeczywistego przebiegu zdarzenia, będącego przedmiotem rozpoznania, czy też nie (wyr. SN z 5.1.1999 r., III KKN 213/97, OSProk. i Pr. 1999, Nr 9, poz. 14; zob. także wyr. SA w Krakowie z 12.4.2000 r., II AKa 6/00, KZS 2000, Nr 5, poz. 46).
- 8 8. Kodeks nie precyzuje terminu, do jakiego strona i podmiot określony w art. 416 obowiązani są złożyć wniosek dowodowy. W judykaturze przyjęto, że strona może składać **wnioski dowodowe** w każdym czasie, aż do zakończenia przewodu sądowego, zaś składanie tych wniosków nie jest uzależnione od treści wyjaśnień złożonych w sprawie (wyr. SN z 5.3.2002 r., III KKN 547/00, niepubl.; wyr. SN z 8.5.2008 r., III KK 503/07, niepubl.). Nie można oddalić wniosku dowodowego ze względu na to, że został złożony zbyt późno (wyr. SN z 19.11.1982 r., IV KR 260/82, niepubl.). Jeżeli jednak wniosek dowodowy zostanie wniesiony na etapie głosów stron, powinno to spowodować wznowienie przewodu sądowego, rozpoznanie wniosku, a w razie jego uwzględnienia - przeprowadzenie dowodu (*R. A. Stefański*, [w:] *Bratoszewski i in.*, Komentarz, t. I, s. 726).
- 9 9. Dozwolone jest także złożenie wniosku dowodowego po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym i nie ma tu znaczenia fakt, od jakiego momentu można było zawioskować o przeprowadzenie danego dowodu (zob. post. SN z 28.11.2007 r., V KK 74/07, niepubl.). W przypadku uwzględnienia takiego wniosku może mieć zastosowanie przepis art. 452 § 2 KPK bądź też może zająć konieczność uchylecia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania celem przeprowadzenia dopuszczonego dowodu, choć z drugiej strony przejawianie inicjatywy dowodowej przez sąd, szczególnie wtedy, gdy w sprawie występują tzw. podmioty fachowe (prokurator, pełnomocnik) może prowadzić do zarzutu naruszenia zasady obiektywizmu, gdyż podstawowym zadaniem sądu jest przecież weryfikacja dowodów, a nie ich gromadzenie (wyr. SN z 17.10.2002 r., IV KK 237/02, niepubl.; wyr. SN z 12.11.2002 r., III KKN 217/00, niepubl.; wyr. SN z 11.9.2004 r., IV KK 221/04, niepubl.; wyr. SN z 14.1.2004 r., V KK 241/03, niepubl.; post.

SN z 18.11.2003 r., III KK 505/02, niepubl.; SN w wyr. 9.1.2008, II KK 248/07, OSProk. i Pr. 2008, Nr 5, póż. 11, stwierdza, że również oskarżony może zgłaszać dowód z zeznań świadka także w czasie postępowania apelacyjnego. Prokurator po zaskarżeniu wyroku na niekorzyść oskarżonego jest uprawniony do złożenia, także i po upływie terminu do wniesienia apelacji, nowego wniosku dowodowego, gdy dowód ten zmierza do wykazania uchybienia podlegającego uwzględnieniu z urzędu i to również na niekorzyść oskarżonego (wyr. SN z 3.10.2008 r., III KK 121/08, OSNKW 2008, Nr 12, póż. 101).

- 10 10. Należy także podkreślić, że art. 167 nakazujący sądowi przeprowadzenie dowodów na wniosek stron lub z urzędu zobowiązuje tym samym sąd do rozpoznania wniosków dowodowych stron (wyr. SN z 27.11.2001 r., III KKN 283/01, niepubl.; także wyr SN z 21.6.2005 r., V KK 121/05, niepubl.).
- 11 11. Wniosek dowodowy złożony przez osobę nieuprawnioną pozostawia się bez rozpoznania i nie nadaje mu się dalszego biegu (*Bafia* i in., Komentarz, s. 198). Niemniej jednak sąd może wziąć pod uwagę informacje zawarte w takim wniosku i przeprowadzić dowód z własnej inicjatywy (*M. Cieślak, Zagadnienia*, s. 341; por. także *M. Błoński, Wniosek*, s. 82).
- 12 12. Trafnie podkreśla się w piśmiennictwie, że sąd **nie jest związany** wnioskiem strony o cofnięcie przeprowadzenia danego dowodu, jeżeli uwzględniając wniosek strony procesowej, uznał za niezbędne przeprowadzenie określonego dowodu (*M. Błoński, Wniosek*, s. 75). Zaznacza się to także w judykaturze. Zgodnie z orzeczeniem SN uwzględnienie stanowiska strony co do cofnięcia wniosku dowodowego możliwe jest jedynie wówczas, gdy w sprawie zachodzi którakolwiek z przyczyn, uzasadniających oddalenie wniosku, wskazana w przepisach procedury karnej (wyr. SN z 25.3.2003 r., III KKN 113/01, niepubl.).

Art. 168. [Notoryjność]

Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. To samo dotyczy faktów znanych z urzędu, należy jednak zwrócić na nie uwagę stron. Nie wyląca to dowodu przeciwnego.

- 11 1. Przepis odnosi się do notoryjności powszechnej i urzędowej. Jest to przykład ułatwienia dowodowego, gdyż faktów tych nie trzeba dowodzić.
- 12 2. **Notoria powszechne** występują wtedy, gdy okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia znane są nieograniczonej liczbie osób na terenie, gdzie toczy się postępowanie karne, np. byłoby stratą czasu udowadnianie, że Warszawa jest stolicą Polski. Trzeba jednak pamiętać o tym, że notoryjność powszechna ma charakter względny, a co za tym idzie, jeśli wymaga tego sytuacja, należy wyjaśnić stronom dlaczego odstępuje się od przeprowadzenia dowodu (zob. także *K. Marszał, [w:] Marszał* i in., *Proces*, s. 259).
- 13 3. Przyjmuje się, że ustawowe określenie „fakty powszechnie znane” o których stanowi art. 168 zd. 1, obejmuje fakty historyczne, utrwalone w piśmiennictwie naukowym, a więc relacje o mających miejsce w przeszłości zdarzeniach, w tym także politycznych, które w sposób zgodny z sadami metodologii naukowej zostały ujawnione przez historyków (wyr. SN z 9.3.1993 r., WRN 8/93, OSNKW 1993, Nr 7-8, poz. 49 z głosem częściowo aprobującą *J. Tyłmana, OSP* 1994, Nr 6, s. 117 oraz głosem aprobującą *S. M. Przyjemskiego, WPP* 1994, Nr 2, s. 101, a także uwagami *Z. Dody, J. Grajewskiego, Węzłowe problemy postępowania karnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego za lata 1991-1994, cz. I, PS* 1996, Nr 5, s. 38; *J. Gudowskiego, Przegląd orzecznictwa z zakresu prawa cywilnego procesowego - I półrocze 1993 r., PS* 1996, Nr 4, s. 67).
- 14 4. Słusznie podkreśla się w orzecznictwie, że podczas dokonywania ustaleń faktycznych niedopuszczalne jest rozumowanie redukcyjne. Nie można bowiem uznawać z góry za prawdziwy jakiegokolwiek faktu niewynikającego z uprzednio ocenionego dowodu, z wyjątkiem faktów notoryjnie znanych (wyr. SA w Warszawie z 7.6.1995 r., II AKr 148/95, OSA 1995, Nr 4, póż. 24).
- 15 5. **Notoria urzędowe (sądowe)** to znajomość sądu o istnieniu faktów mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wynikająca z racji jego działalności. W przeciwieństwie do notoryjności powszechnej sąd ma obowiązek zwrócić na nie uwagę stron. Zwrócenie stronom uwagi na to, że sąd przyjmuje dane fakty za ustalone bez udowodnienia, musi mieć taki charakter, aby mogło to dawać stronom możliwość kwestionowania tych danych i żądania przeprowadzenia dowodu (wyr. SN z 12.9.1997 r., V KKN 347/96, OSProk. i Pr. 1998, Nr 3, s. 9).
- 16 6. Niepoinformowanie stron, że przyjmuje się fakt znany z urzędu bez udowadniania może stanowić względną przyczynę odwoławczą z art. 438 pkt 2.
- 17 7. Nagminność określonego typu przestępstw na danym terenie podlega udowodnieniu tak jak inny fakt, chyba że jest powszechnie znana lub w toku procesu zwrócono stronom na nią uwagę, jako na fakt znany z urzędu i żadna ze stron go nie zakwestionowała (wyr. SN z 16.10.1975 r., Rw 513/75, OSNKW 1975, Nr 12, póż. 171 z uwagami *W. Daszkiewicza, Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego, Prawo karne procesowe - II półrocze 1975 r., PiP* 1976, z. 11, s. 120 oraz *Z. Dody, M. Cieślaka, Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego - II półrocze 1975 r., Pal.* 1976, Nr 6, s. 48; zob. także wyr. SA w Krakowie z 8.10.2008 r., II AKa 92/08, KZS 2008, Nr 11, póż. 53).

Art. 169. [Wniosek dowodowy]

§ 1. We wniosku dowodowym należy podać oznaczenie dowodu oraz okoliczności, które mają być udowodnione. Można także określić sposób przeprowadzenia dowodu.

§ 2. Wniosek dowodowy może zmierzać do wykrycia lub oceny właściwego dowodu

- 1 1. Powyższy przepis określa wymogi formalne, jakim powinien odpowiadać **wniosek dowodowy**. W piśmiennictwie wnioskiem dowodowym określa się żądanie strony, aby organ procesowy ustalił za pomocą określonego środka dowodowego istnienie bądź nieistnienie wskazanej okoliczności (*J. Nelken*, Wniosek, s. 59). Wniosek dowodowy jest rodzajem oświadczenia postulatywnego (zob. *S. Waltoś*, Proces, s. 47).
- 2 2. Na aprobatę zasługuje pogląd wyrażony przez SN, że każdy **wniosek dowodowy** musi spełniać określone wymogi, które statuuje przepis art. 169 § 1, a mianowicie we wniosku dowodowym należy precyzyjnie wskazać, jakie okoliczności i w jaki sposób mają być udowodnione; Jest to niezbędne w celu merytorycznego rozpoznania wniosku, a zwłaszcza dla oceny, czy okoliczność, którą strona chce stwierdzić za pomocą zgłoszonego we wniosku dowodu, jest istotna, czy okoliczność ta nie jest już udowodniona zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy oraz, czy ów dowód jest przydatny względnie nieprzydatny do stwierdzenia tej okoliczności. Inaczej bowiem organy procesowe zmuszone byłyby w nieskończoność dopuszczać całkowicie nieokreślone wnioski dowodowe zakładając być może, że treść przeprowadzonych dowodów będzie miała jakieś znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (post. SN z 16.3.2001 r., V KKN 24/99, niepubl.; zob. także wyr. SA w Krakowie z 28.10.1999 r., II AKa 160/99, KZS 1999, Nr 11, poz. 30; wyr. SN z 8.5.1997 r., V KKN 242/96, OSProk. i Pr. 1998, Nr 2, s. 10). Jeżeli to sąd nie zadbał o precyzyjne odnotowanie podstawowych elementów wniosku dowodowego, nie może skutecznie powoływać się na to, że wniosek jest niedostatecznie sprecyzowany, zwłaszcza w sytuacji, gdy identyfikuje on źródła dowodowe, a potrzebę przeprowadzenia dowodów wiąże ze zdarzeniami będącymi przedmiotem postępowania (wyr. SN z 9.12.2002 r., IV KKN 111/00, niepubl.).
- 3 3. Jeżeli wniosek dowodowy nie spełnia wymogów formalnych, tj. nie zawiera żądania przeprowadzenia dowodu, nie zawiera oznaczenia dowodu oraz nie wskazuje okoliczności, które mają być udowodnione, to organ procesowy powinien wezwać osobę składającą wniosek do usunięcia braków w trybie art. 120 § 1. W razie niezuzupełnienia braków we wskazanym terminie, wniosek uznaje się za **bezskuteczny** (art. 120 § 2 KPK), a więc pozostawia się go bez rozpoznania. Braki nie mogą być podstawą oddalenia wniosku dowodowego na podstawie art. 170 § 1 (zob. także post. SN z 5.10.2004 r., II KK 121/03, OSNKW 2004, Nr 10, poz. 97 z glosami krytycznymi *D. Wysockiego*, OSP 2005, Nr 5, s. 65 i *P. Kmiecička*, OSP 2005, Nr 7-8, s. 100). Jeżeli wniosek zostanie uzupełniony po upływie wskazanego terminu, możliwe jest późniejsze dopuszczenie tego wniosku także z urzędu (*arg. ex. art. 170 § 4 KPK*). Zob. bliżej *M. Błoński*, Wniosek, s. 78. Również sąd nie może oddalić wniosku dowodowego z powodu braku wezwania strony do uzupełnienia wniosku dowodowego (wyr. SN 4.2.2003 r., V KK 88/02, niepubl.).
- 4 4. W zakresie zagadnień dotyczących terminu składania wniosku oraz jego cofnięcia zob. tezy do art. 167. Fakultatywnie wniosek dowodowy może wskazywać procedurę przeprowadzenia dowodu.
- 5 5. Nie można zgodzić się z poglądem wyrażonym w piśmiennictwie, że w przypadku skutecznego wycofania wniosku, a więc w momencie wydania przez sąd postanowienia o pozostawieniu bez rozpoznania wniosku dowodowego, sprzeciw strony przeciwnej będzie nowym wnioskiem dowodowym, który będzie wymagał rozstrzygnięcia w drodze zarządzenia lub postanowienia (*M. Błoński*, Wniosek, s. 75).
- 6 6. Nie jest wnioskiem dowodowym tylko zwrócenie uwagi przez stronę na określone okoliczności dowodowe lub oświadczenie strony przekazujące do uznania sądu przeprowadzenie danego dowodu (*J. Nelken*, Wniosek, s. 60).
Artykuł 169 § 2 dopuszcza składanie szczególnego **rodzaju wniosków dowodowych**:
  - 1) zmierzających do wykrycia źródła dowodowego oraz
  - 2) zmierzających do oceny właściwego dowodu. Wnioski te w doktrynie nazywa się pomocniczymi. Oprócz nich wyróżnia się także wnioski właściwe oraz ewentualne (*C. Kulesza*, [w:] *Kruszyński*, Wykład, s. 261).
- 7 7. Kodeks nie przewiduje konkretnej formy składania wniosku dowodowego. Oznacza to, że wniosek może być złożony w formie **pisemnej i ustnej z wpisem do protokołu**. Jednakże forma pisemna wniosku zobowiązuje osobę, która go składa, aby wniosek odpowiadał wymogom formalnym pisma procesowego (art. 119) (*Grzegorzczak*, Komentarz, s. 472). Obowiązek ten z oczywistych przyczyn nie dotyczy wniosku składanego ustnie. Wniosek dowodowy można także złożyć telefonicznie, przesłać faksem, a przy obecnej popularności Internetu - e-mailem.
- 8 8. W kontekście powyższych rozważań trzeba odnotować, że o tym, czy dane żądanie strony jest wnioskiem dowodowym decyduje jego treść, a nie forma i nazwa.